

Overzicht van kritiekpunten en alternatieven

Hoofdvragen

A Welke kritiek op de economiebeoefening van het CPB?

B Hoe kan/moet dat anders?

A Welke kritiek op de economiebeoefening van het CPB?

Twee benaderingswijzen: 1 Principiële kritiek op het CPB; en 2 Kritiek binnen de kaders van het CPB-model.

1 Principiële kritiek op het CPB (Keune, Van Osch, Hoogendijk)

(a) *Het begrip Bruto Binnenlands Product (BBP) is als maatstaf voor welvaart achterhaald:*

- Betrekkelijke, zelfs tegenstrijdige samenhang met welzijnsmaatstaven.
- Negatieve indicaties worden niet meegenomen of verschijnen als positief.
- Veel maatschappelijke producties worden niet of onvoldoende meegeteld.
- Veel sociale en ecologische kosten worden niet meegeteld.
- Afschrijvingen van kapitaalgoederen worden wel meegenomen, die van arbeid en milieu niet.
- Gebrekkige relatie tussen waarde en prijs.

(b) *Groeidenken ofwel groeidwang*

- Met name is absurd dat bedrijven in een concurrentiemaatschappij voortdurend moeten produceren. Zulks voor de werkgelegenheid en, nog meer, omdat de geldschieters hun geld terugtrekken c.q. hun aandelen verkopen. Deze productie moet even voortdurend afgezet worden. Dus moet er voortdurend door ons consumenten gekocht worden. Het 'consumentenvertrouwen', met alle verspilling en schade van dien, moet zo de economie aan de gang houden.
- Hueting: "Dat de economie flink moet draaien om de milieuzorg te betalen is de grootste gotspe in economenland."
- Het suïcidale gekkenhuis wordt gerechtvaardigd door de behoeften van de mensen oneindig te verklaren
- Het geld - het moderne financieel-monetaire systeem - is de economische groei in sterke mate gaan aandrijven.
- Wat we nodig hebben voor onze basisbehoeften halen we wel uit Verwegistan. Zo denkt ook het CPB. Alsof we niet af zouden moeten van onze hyperafhankelijkheid van oliestromen, transportlijnen, e.d. Ook vanwege de echte milieukosten zouden energie, grondstoffen en materiaal veel duurder moeten zijn. Bovendien zijn er de kosten die de sociale desintegratie en de verstoring van sociale netwerken en menselijke gemeenschappen met zich meebrengen.
- Feitelijk is er geen economische groei maar achteruitgang.
- Groei BBP leidt tot overbelasting van mens en milieu, en tot verdringing in ontwikkelingslanden.
- Wat voegt groei BBP nog toe aan ons welzijn?

(c) *Mondiale context*

- Is "Nederland" nog een relevante economische entiteit?
- Beleid van "verbetering internationale concurrentiepositie" leidt tot concurrentie-tot-de-bodem.
- Verbetering internationale concurrentiepositie is gaten-met-gaten-vullen.

- Waar worden de mondiale repercussies van beleid van Nederland resp. Europa zichtbaar gemaakt?
- Waar wordt “omgekeerde ontwikkelingshulp” zichtbaar gemaakt?
- Neoliberale theorie van “comparatieve kostenvoordelen” is zeer betwistbaar.

2 Kritiek binnen de kaders van het CPB-model (Van Schaik, Cools, Van de Klundert)

- (a) Loonmatiging is op wat langere termijn niet gunstig voor economische groei:
- Blijkt niet uit de gegevens.
 - Loonmatiging vertraagt de productiviteitsverbetering.
- (b) De grote werkloosheid, m.n. in de lagere inkomenscategorieën, had voorkomen kunnen worden door verlaging van de brutolonen in de lage loonschalen maar niet de nettolonen.
- (c) Er moeten vraagtekens gezet worden bij het beleid van exportgeleide groei.
- (d) Vrijhandel leidt tot verkeerde specialisatie van landen, komt waarschijnlijk vooral ten goede aan de landen/regio's met de sterkste positie in de wereldeconomie, en is geen oplossing voor het armoedeprobleem
- (e) Waar is al die flexibiliteit goed voor? Het huidige belastingbeleid veroorzaakt de werkloosheid. De ‘flexibiliteit’ die nagejaagd wordt is zodoende eigenlijk een fata morgana - en voor vele burgers mogelijk ook een nachtmerrie.

B Hoe kan/moet dat anders?

Drie groepen van alternatieven: Principiële alternatieven wat betreft beoefening van de economie; 2 Alternatieven binnen de kaders van de CPB economiebeoefening; 3 Specifieke doelstellingen van macro-economische beleid.

1 Principiële alternatieven wat betreft beoefening van de economie

- Verbreed het begrip economie, incorporeer alle bronnen van bestaan, alle producties, alle kosten, en alle opbrengsten c.q. alle bevredigingen van behoeften. Onze economieën gaan berekenen met meer complete en integrale meetlatten.
- Hanteer nieuw begrip van evenwicht: tussen alle beschikbare bestaansbronnen en alle behoeften; dan wel: een duurzaam evenwicht tussen de markteconomie, de onbetaalde zorgeconomie en het ecologisch systeem (milieu).
- Incorporeer grensoverschrijdende repercussies (territoriaal, bijv. ontwikkelingslanden; en dimensionaal, bijv. milieu, gezondheid); en/of: effecten van overheidsbeleid doorrekenen voor zowel de geldeconomie (koopkracht, werkgelegenheid, economische groei e.d.), als voor de onbetaalde economie. Maak effecten ganderspecifiek. En de ecologische voetafdruk per individu (m/v) wordt opgenomen in het economisch model.
- Ontwikkel een betaalde-onbetaalde arbeidsindex (*BOA-Index*) opgenomen in het economisch model, die de verhouding aangeeft tussen het arbeidsvolume dat betaald en dat onbetaald wordt verricht.
- De ecologische schuld wordt tot uitdrukking gebracht op de betalingsbalans
- Hanteer nieuw welvaartsbegrip: het welzijn van mens en natuur centraal stellen; dan: het garanderen van gelijke rechten en kansen op welvaart en welzijn van huidige en toekomstige generaties staat centraal. Incorporeer bij de berekening van de welvaart alle kosten en alle producties, dus ook de onbetaalde.
- Let op bijten-in-je-staart effecten
- Let op reacties van andere actoren.
- Stop met het heersende groeibeleid. Kies voor “economie van het genoeg” of “selectieve krimp en groei”, dan voor krimpeconomie.
- Ontwikkel eerlijk stelsel van beloningen en prijzen.

- Neem afstand van de theorie van de comparatieve kostenvoordelen.
- Wij dienen onze economieën te gaan berekenen met meer complete en integrale meetlatten.
- Maak naast de traditionele MEV een schaduw MEV met aandacht voor niet meegerekende sociale en ecologische factoren en voor repercussies

2 Alternatieven binnen de kaders van de CPB economiebeoefening

- Loonstijging is op de lange termijn goed voor productiviteitsverhoging.
- Beperking premies en belasting in de lagere loonschalen is goed voor werkgelegenheid van de lagere inkomensgroepen.
- Relatieveer de theorie van de comparatieve kostenvoordelen.

3 Specifieke doelstellingen van macro-economische beleid

- Reductie van de ecologische schuld met 10% per jaar, totdat een gemiddelde milieugebruiksruimte per hoofd van de bevolking is bereikt van circa 1,9 ha per persoon.
- Bevordering van ecologische duurzaamheid door invoering van een progressief belastingstelsel dat gekoppeld is aan Milieugebruiksruimte (hoe meer milieugebruiksruimte, hoe meer inkomstenbelasting. Dan wel: Met fiscale maatregelen kan men arbeid goedkoper maken, en het gebruik van milieu, grondstoffen en energie duurder. Van een belasting toegevoegde waarde (BTW) naar een belasting onttrokken waarde (BOW).
- Het doorvoeren van een simpel, fraudebestendig en zelfregulerend stelsel van sociale zekerheid, dat economische zelfstandigheid garandeert voor iedereen boven de 18 jaar.
- Het doorvoeren van een nieuw fiscaal stelsel, waarin opgenomen:
 - * het persoonsgebonden inkomen,
 - * de individuele BOA-Index en
 - * de ecologische voetafdruk.
- Fiscale regelingen gericht op bevordering van een evenredige verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid tussen mannen en vrouwen door introductie van een fiscaal systeem van zorgtoelagen (ten behoeve van levensloopregelingen, waaronder pensioenvoorziening) voor hen die onbetaalde zorgarbeid op zich nemen.
- Financiering van een integraal zorgstelsel, waarin betaalde en onbetaalde zorgarbeid elkaar goed aanvult, en waarin het recht op zorg ontvangen en zorg verlenen is gegarandeerd voor iedereen.
- Besteding van 2% van de totale Rijksbegroting voor het realiseren van een voor iedereen toegankelijke, betaalbare en kwalitatief uitstekende basisvoorziening kinderopvang.
- Besteding van 1% van de Rijksbegroting voor het voorkomen en bestrijden van elke vorm van discriminatie van vrouwen, ongeacht leeftijd, etniciteit, validiteit, seksuele oriëntatie of kleur (zoals vastgelegd in het VN-Vrouwenverdrag) en voor het bevorderen van de uitvoering van het PfA van Beijing.
- Het mogelijk maken van participerende budgettering doordat iedereen via het belastingformulier 3 prioriteiten kan aangeven voor de besteding van overheidsgelden.
- Dezelfde principes als hierboven toegepast voor het nationaal beleid, zullen ook bepleit worden in internationaal en mondiaal beleid en voor zover reeds aanwezig (bijvoorbeeld ganderspecifiek beleid binnen de EU) krachtig ondersteund worden.
- Het geldsysteem zou getemd moeten worden. Men kan beginnen met inperking van de bancaire geldschepping door verhoging van de verplichte dekking.
- Een basisinkomen voor iedereen, waaraan ook sociale taken voor iedereen (ook voor de bobo's!) gekoppeld dienen te zijn. Iedereen dient zich in te spannen naar vermogen.

- Overheden dienen meer greep op de grond en de bedrijvigheid te krijgen. Gemeentelijke commissies zouden meer zeggenschap moeten krijgen over wat er in de gemeente aan economie ontwikkeld wordt. Extern geld kan niet zomaar meer naar believen neerploffen en weer wegtrekken.
- Onder de huidige, op export gerichte economie, kunnen we een meer regionale economie opbouwen. Daar wordt geproduceerd voor de regionale basisbehoeften, met nauwere banden tussen producenten en consumenten. Basisactiviteit: een zo groen mogelijke land- en tuinbouw. Dit zou onze afhankelijkheid van export verminderen en ons minder kwetsbaar maken. Dus een verzorgingseconomie onder, en ter geleidelijke vervanging van, de huidige aanbod- of (geld)verwervingseconomie. Een conviviale economie, afgesteld op een normale vraag; een vraag die binnen de ecologische grenzen blijft. De gebruikswaarde van goederen en diensten overheerst weer de ruilwaarde.
- Streven naar verdiepte democratie op alle niveaus en in alle organen. De bevolkingen zullen overal meer greep op bestuur en economie dienen te krijgen.

Lou Keune, 23-11-2004